

L'HOSPITAL D'ULLDECONA (*)

Per JACINT REVENTÓS CONTI

(Coordinador de la Recerca Històrica de la Sanitat de Catalunya)

L'any 1178 el rei Alfons el Cast cedia una antiga fortificació sarraïna als hospitalers. El 1180 hi bastiren un castell, i poc després el cediren a la família Montcada, la qual va atorgar Carta de Població el 1222. Un any més tard, Pere de Montcada retornava el castell i el domini als hospitalers. El 1273 apareixia la dita Ulldecona Nova, que és l'actual nucli urbà.

La primera fundació hospitalària a la localitat, va ser establerta segurament, segons Albert Ferré, per l'Orde de St. Joan de l'Hospital. L'hospital d'Ulldecona i la seva capella, d'estil gòtic, són probablement del s. XIII.

Aquest establiment, regit inicialment pels hospitalers, passaria després a ser dependència municipal, a càrrec dels arbitris del Comú, ben abans del mandat de Felip V, el qual col·locà els hospitals sota aquesta jurisdicció. Al s. XVII l'hospital ja era administrat per un representant del municipi, i atès per un metge, un cirurgià, un boticari i un o diversos hospitalers.

El 23-II-1668 el clavari pagava 19 lliures i 10 sous a Joan Lázaro per unes obres fetes

a l'hospital. La resta, fins a les 28 lliures i 10 sous que li eren degudes, havien de ser pagades per Agustí Mulet, que era jurat el 1666.

El 3-III-1676 es pagaven a Vicenç Guillo, pintor de Vinaròs, 20 lliures per un quadre per a l'església de l'hospital, les quals comprenen el cost del marc i el trasllat a Ulldecona.

El 21-III-1679 es pagaven 5 lliures i 16 sous a l'administrador de l'hospital, pel trasllat de 32 pobres a Alcanar i dos a Tortosa.

El 1707 el Comú donava 2 lliures i 10 sous per comprar ornaments per a la capella de l'establiment. La Guerra de Successió Espanyola tindria repercussions sobre el Sant Hospital d'Ulldecona. El 1708 se satisfien 110 lliures, 14 sous i 2 diners per la carn que la vila havia de donar als caporals, soldats i miquelets malalts, allotjats a l'hospital del 10-XII-1707 al 8-IV-1708.

El mateix any es lliuraven al carnisser de la vila 6 lliures i 14 sous per la carn, dita "micolets" o carn de pobre, que durant la quaresma havien consumit els malalts pobres.

(*) Aquest treball sobre Ulldecona va ser realitzat l'estiu de 1997 i forma part d'una recerca molt més extensa que abasta tot Catalunya, els resultats de la qual no han estat encara publicats. Atès que l'Ajuntament d'Ulldecona ha anunciat aquest 1998 que té en projecte crear una escola taller que portarà per nom «La Foia» per tal de restaurar l'antic edifici de l'hospital i ubicar-hi el futur centre cívic, cultural i recreatiu de la vila, hem considerat oportú donar a conèixer aquest interessant treball que aporta informacions inèdites. La recerca dels hospitals de Catalunya depèn del Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya.

Foto cedida per Cati Brusca

El 23-I-1711 el farmacèutic local, Francesc Rebull, rebia 10 lliures a compte de les 30 que la vila li satisfesia cada any.

El 21-I-1761 l'Ajuntament feia l'informe següent sobre la seua institució hospitalària:

"La Casa del Hospital con su Iglesia contigua i unida, que sirve para el hospedage i albergue de los Pobres transeuntes y para asistir assimesmo a los pobres enfermos de esta villa y transitantes en Medicinas, Alimentos, ropas y en todo lo necesario en sus enfermedades".

Durant les vicissituds de les desamortitzacions el municipi feia un altre informe, el 10-XI-1847 en què es pot llegir:

"Beneficiencia Pública. Casa-Hospital de Ulldecona. Este establecimiento fue fundado en tiempo remoto cuya fecha no consta. Se ignora el nombre del Fundador. Su objeto es auxiliar a los pobres enfermos y transeuntes. Su dirección y administración está a cargo del Ayuntamiento en virtud de ser casa del Común".

A l'Arxiu Municipal existeixen diversos documents sobre l'hospital en aquells temps, com una *Libreta de cuentas del Santo Hospital* en què hi ha un *"Presupuesto (en Reales de Vellón) de gastos del Santo Hospital"*, del 10-XI-1847, que diu així:

<i>Por el sueldo de los facultativos de Medicina ..</i>	<i>86</i>
<i>Por el sueldo de los facultativos de Cirugia</i>	<i>60</i>
<i>Por el sueldo de los facultativos de Farmacia</i>	<i>86</i>
<i>Honorarios de los enfermeros</i>	<i>129</i>
<i>Para socorrer a los pobres transeúntes y algunos del pueblo</i>	<i>439</i>
<i>Total</i>	<i>800</i>
<i>Ingresos</i>	<i>0</i>
<i>Gastos</i>	<i>800</i>
<i>Deficit</i>	<i>800</i>

El Alcalde: Ignacio Viscarro.

També conté del "Ejercicio correspondiente a 1857" en què es llegeix:

Ingresos (Reales V. Mil):

Relación de las personas que han entregado limosna (no detallamos). Van 52 partidas, 4 de muy importantes; la bula, el pañuelo sorteado (rifa) recogido en la feria y el cuadro sorteado

<i>2204</i>	<i>29</i>
-------------	-----------

Gastos:

Los habituales: comida, medicinas y limosnas dadas a domicilio

<i>2118</i>	<i>22</i>
-------------	-----------

Superavit

<i>86</i>	<i>07</i>
-----------	-----------

El 1864 s'encarregaven de la institució les monges de la Consolació, que la regentaren fins a 1899. També atendien una escola de nenes.

Una altra relació del "Ejercicio del 15-XI-1868 a 15-VII-1869", signada per l'alcalde Josep Ivars i l'administrador Manuel Espinosa, diu així:

	<i>Escudos</i>	<i>Miles</i>
<i>Recibido del presupuesto</i>	<i>250</i>	<i>0</i>
<i>Satisfecho a Sor Rosario Rosell para gastos de enfermos pobres</i>	<i>18</i>	<i>0</i>
<i>Id. a Sor Piedad Alañá id. id.</i>	<i>29</i>	<i>0</i>
<i>Id. id. id.</i>	<i>60</i>	<i>0</i>
<i>Id. socorros a enfermos a domic.</i>	<i>5</i>	<i>900</i>

<i>Id. a Sor Piedad Alañá por socorros</i>	
<i>a domicilios de pobres</i>	3 600
<i>Id. id. id.</i>	3 400
<i>Id. socorros a pobres.....</i>	<u>10 0</u>
	129 900
<i>Por una carretada de leña</i>	4 0
<i>Por tres cristales y varias</i>	
<i>reparaciones de carpintería.....</i>	1 750
<i>Por seis arrobas de carbón</i>	<u>2 400</u>
	8 150
<i>Honorarios del enfermero</i>	12 0
<i>Id. a Sor Piedad como enfermera</i>	
<i>y enseñanza de las niñas</i>	50 0
<i>Id. id. id.</i>	<u>50 0</u>
	112 000
<i>Resumen: Cargo (Presupuesto)</i>	250 000
<i>Data (Gastos).....</i>	<u>250 050</u>
	000 050

També hi ha a l'Arxiu Municipal d'Ulldecona una relació dels pocs malalts que passaren per l'hospital entre 1870 i 1872. Diu així:

1870
Petronila Viscarro, entró en 20 de Enero y
salió curada el 15 de Febrero siguiente.
José Navarro entró en 7 de Mayo y salió
curado el 11 del propio mes.
Antonio Pallarés entró en 7 de Mayo y salió
curado el 29 del propio mes.
Vicente Subirats entró el 17 de Mayo y salió
curado el 29 del propio mes.
Francisco Panari entró el 14 de Julio y salió el
23 del propio mes.
Dámaso Navarro entró el 27 de Julio y salió
curado el día 10 del siguiente Agosto 1871.
Bernardo Calvo entró en 10 de Julio y salió
curado el 17 del propio mes.
Manuel Manero entró en 17 de Febrero y salió
curado el 10 del siguiente mes.
Ramón Pernet, transeunte, murió
repentinamente en el Hospital el día 4 de
Nvbre.

1872

Vicente Gimeno entró el 17 de Enero y murió
en la noche del 21 al 22 del propio mes.

En 1885 es presentà una important epidèmia de còlera a Ulldecona. Com que l'hospi-

tal, era insuficient s'hagué d'habilitar un llatzeret als afores del poble. A finals de juliol d'aquell any, segons consta als llibres d'actes de l'Ajuntament, aquest va haver de contractar personal per aquella circumstància. Foren, concretament, dos guàrdies municipals interins, amb una remuneració diària d'1,50 ptes. i altres dues persones per fer bullir la roba dels colèrics pobres. S'encarregà a quatre infermers l'atenció dels malalts colèrics a l'hospital. Pel perill que comportava el contacte directe amb els infectats, s'assignà un sou diari de 4 ptes. a l'encarregat i de 2,25 ptes. als simples infermers. La xifra total d'afectats pel còlera morbo a Ulldecona fou de 776 persones, de les quals 326 traspasaren.

El 1900 les monges de la Consolació eren substituïdes per les germanes terciàries descalces del Carme. A l'Arxiu Municipal existeix còpia del contracte, que pràcticament deixava tota l'administració del centre en mans de

Foto realitzada per J.J. Garrit

Foto cedida per Josefina Viscarro

Foto realitzada per J.J. Garrit

Foto realitzada per J.J. Garrit

les religioses. En aquest s'esmenta que les religioses seran gratificades amb 30 ptes. al mes, pagades per endavant. S'entregaven a les monges tres cànsters d'oli, sabó, llenya i petroli, segons les necessitats. També se'ls pagaven les despeses dels malalts ingressats i les que podien originar les germanes que enmalaltissen. Les germanes tenien al seu servei dues serventes per fer tot allò que elles no poguessen realitzar. Eren escollides per la mare superiora, però la seua retribució de 50 cèntims diaris, era a càrrec del municipi.

L'Ajuntament havia de sufragar les despeses de conservació i les millores de la casa. Les monges podrien impartir docència

al mateix edifici i tenir pensionat. El contracte era prorrogable cada 10 anys, en cas de no denunciar-se amb dos anys d'antel·lació.

Emili Morera en la *Geografia General de Catalunya* de Carreras Candi, simplement menciona l'hospital d'Ulldecona.

El 1932 es realitzaren importants obres de remodelació en un edifici obsolet i en condicions precàries, per poder proporcionar millor assistència mèdica. Se suprimí un dels tres pisos baixos de sostre que tenia a casa. El centre va quedar compost, després d'assolar barandats i sostres, per dues sales d'hospitalització (una per a cada sexe, amb 4 llits cadascuna), una sala de cures, una sala de desinfecció, un bany i dos WC.

L'ajuntament republicà d'Ulldecona féu una important inversió en utillatge, fins i tot en instrumental quirúrgic, perquè l'hospital pogués realitzar una bona activitat. En un inventari, signat per l'alcalde i la "Hna.

Superiora del Colegio de Carmelitas a cuyo cargo se halla el Hospital", consta un nombrós instrumental quirúrgic, com diverses tisores Collin, pinces de Kocher i Péan, pinces de dissecció, pinces uterines, escalpels, bisturís, agulles, fil de sutura, etc., així com un esterilitzador amb llum d'alcohol, instrumental d'autòpsies, despatx per al metge, sala d'espera, etc. El mobiliari d'hospitalització era correcte, com ho era també la roba personal i de llit. L'establiment tenia una capacitat de sis llits, tres per a dones i tres per a homes.

Relacionada segurament amb la remodelació de l'hospital, es creava el 1932 la Mutual Agrària Ulldecona, una entitat patronal per a accidents de treball al camp. Els

accidentats podien ser atesos al mateix hospital, que aportava gratuïtament les noves instal·lacions i material, i quan calia eren traslladats a una clínica tortosina. Es va oferir participar en les tasques de la mútua als cinc metges del poble, tres dels quals hi van accedir, però els altres dos no acceptaren les tarifes proposades, que eren:

luxacions

dels metacarpians	15 ptes.
del peu	25 ptes.
del muscle o clavícula	30 ptes.
de la tibia, el peroné o metatarsians	35 ptes.
coxo femorals	55 ptes.

Amputacions

de dits de la mà o del peu	30 ptes.
del braç, avant braç, mà o peu	60 ptes.
de la cama o peu	90 ptes.
de la cuixa	120 ptes.

El 20-III-1936 l'alcalde republicà Josep Messeguer expulsava les monges de l'hospital, que van recórrer inútilment l'expulsió, ja que al cap de poc temps es produïa el "*Glorioso Alzamiento Nacional*", amb les seues conseqüències.

Durant la Guerra Civil, l'hospital d'Ulldecona serví com a hospital Militar durant l'ofensiva franquista que patí en dos la zona republicana per Vinaròs. També acollí ferits civils dels forts bombardejos aeris nacionals que patí el poble.

El 1940 amb la victòria franquista, tornen les monges, i regeixen de nou l'hospital i escola. A l'Arxiu Municipal existeix un document de 1947 en què es llegeix:

"El hospital carece hasta la fecha del instrumental indispensable para intervenciones quirúrgicas, pudiendo solamente ser intervenidos en él enfermos y heridos a los que deba practicárseles la primera cura".

L'activitat assistencial hospitalària anà minvant gradualment, i quedà només l'edifici, que seria conegut simplement amb el

nom de "convent de les monges". L'activitat docent desapareixeria també a l'edifici a principis dels anys setanta, quan les carmelites abandonaren Ulldecona.

Actualment el bonic edifici gòtic que acollí l'hospital, acuradament restaurat és la seu de la Banda de Música d'Ulldecona.

El 1985 s'obria a Ulldecona un modern CAP, amb una subvenció a posteriori de la Generalitat de 3.500.000 ptes. L'Ajuntament d'Ulldecona, atent des de fa segles a les necessitats socials i assistencials de la seua comunitat, té la voluntat de bastir, quan sigui possible, uns habitatges tutelats.

FONTS:

- Arxiu Històric Municipal d'Ulldecona.
- Converses amb Lluç Raga, alcalde d'Ulldecona.
- Converses i dades proporcionades per Francesc Itarte, historiador local.

BIBLIOGRAFIA:

- FERRÉ i FERRÉ, Albert.- *Historia de Ulldecona y su entorno geográfico*. Ajuntament d'Ulldecona, 1983.
- ITARTE VERICAT, Francesc.- "L'epidèmia de Còlera de 1885 a Ulldecona". Treball inèdit.
- ITARTE VERICAT, F.; GRAU VERGE, F.: "Les mutualitats patronals agràries d'accidents". L'exemple de la «Mutual Agrària d'Ulldecona». *Raïls*, núm. 7, Centre d'Estudis d'Ulldecona, 1996.